

ГАЙДУКОВА А.Г.

*магістрантка спеціальності «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ЩЕРБИНА С.С.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ВИДИ, ФОРМИ ТА НАПРЯМИ

Волонтерство – це багатогранне й масштабне явище, що охоплює різні сфери діяльності. Його види можна класифікувати за різними критеріями: напрямком роботи, форматом участі, тривалістю та рівнем залучення. Крім того, волонтерська діяльність може мати як офіційний, так і неформальний характер [1, с. 37].

За напрямками діяльності волонтерство поділяють на кілька основних видів: соціальне, медичне, екологічне, культурне, спортивне, освітнє, цифрове (онлайн), а також волонтерство у сфері реагування на надзвичайні ситуації [1, с. 37].

Соціальне волонтерство передбачає надання допомоги вразливим категоріям населення: людям похилого віку, особам з інвалідністю, дітям-сиротам, малозабезпеченим родинам чи внутрішньо перемішеним особам. Такий вид діяльності спрямований не лише на матеріальну підтримку, а й на соціальну інтеграцію та емоційне благополуччя отримувачів допомоги.

Медичне волонтерство має на меті сприяння розвитку охорони здоров'я. Волонтери можуть залучатися до роботи у медичних закладах, брати участь у донорських акціях, організовувати просвітницькі заходи з профілактики захворювань, а також надавати психологічну підтримку пацієнтам і їхнім родинам.

Екологічне волонтерство спрямоване на охорону довкілля та формування екологічної культури суспільства. Воно включає прибирання громадських територій, висадку дерев, організацію акцій зі збору та сортування відходів, захист тварин і природних ресурсів.

Культурне волонтерство пов'язане з розвитком і популяризацією культури та мистецтва. Воно може проявлятися у допомозі під час організації фестивалів, виставок, концертів, збереженні культурної та історичної спадщини, підтримці місцевих мистецьких ініціатив.

Спортивне волонтерство полягає у залученні до проведення спортивних заходів: змагань, марафонів, турнірів. Волонтери допомагають у координації учасників і глядачів, забезпеченні логістики та інформаційної підтримки. Такий вид волонтерства сприяє розвитку масового спорту та популяризації здорового способу життя.

Освітнє волонтерство спрямоване на передачу знань і навичок. Воно охоплює проведення занять, тренінгів, курсів, наставництво для дітей і дорослих, підтримку у навчанні та підготовці до іспитів. Цей напрям сприяє розвитку людського потенціалу й забезпечує доступ до якісної освіти для ширшого кола осіб.

Цифрове (онлайн) волонтерство набуло особливої актуальності у сучасних умовах розвитку інформаційних технологій. Його зміст полягає у віддаленій підтримці проєктів: перекладі текстів, створенні цифрового контенту, адмініструванні спільнот, проведенні консультацій чи технічної допомоги.

Волонтерство у надзвичайних ситуаціях здійснюється у кризових обставинах: під час воєнних дій, стихійних лих або техногенних катастроф. Воно охоплює організацію евакуаційних заходів, надання гуманітарної допомоги, розподіл ресурсів, а також психологічну підтримку постраждалих.

Таким чином, кожен із наведених напрямів волонтерської діяльності має свої особливості, але всі вони спрямовані на задоволення суспільних потреб, розвиток громадянського суспільства та формування культури взаємодопомоги.

За форматом участі волонтерство поділяється на індивідуальне, групове та корпоративне, і кожен з цих форматів має свої особливості, специфіку залучення та організації діяльності.

Індивідуальне волонтерство передбачає, що людина самостійно долучається до певної діяльності чи проєкту. Волонтер може співпрацювати з організацією або діяти самостійно, обираючи зручний час та сферу допомоги. Такий формат надає особисту гнучкість та можливість реалізувати власні ініціативи. Проте індивідуальне волонтерство потребує від людини високої самодисципліни, відповідальності та здатності самостійно організувати свою діяльність.

Групове волонтерство ґрунтується на спільних діях декількох людей, об'єднаних спільною метою чи завданням. Воно може

реалізовуватися у вигляді волонтерських загонів, ініціативних груп, студентських чи молодіжних об'єднань. Такий формат сприяє розвитку командної роботи, взаємної підтримки та колективної відповідальності. Водночас групове волонтерство часто потребує більш чіткої координації та наявності лідера або координатора.

Корпоративне волонтерство здійснюється в межах компаній, установ чи організацій, які заохочують своїх працівників до участі у волонтерських проєктах. Це може бути як ініціатива самих працівників, так і складова корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Корпоративне волонтерство дозволяє мобілізувати значні ресурси, зміцнює імідж компанії та сприяє згуртованості колективу. Разом із тим воно вимагає стратегічного підходу та системної організації [2].

За критерієм тривалості волонтерська діяльність поділяється на короткострокове, довгострокове та проєктне волонтерство. Кожен із цих форматів має власні особливості організації, рівень залучення та характер впливу на суспільство й самого волонтера.

Короткострокове волонтерство передбачає участь у діяльності протягом обмеженого періоду часу – від кількох годин до кількох днів. Зазвичай воно пов'язане з проведенням окремих заходів, акцій, кампаній чи благодійних зборів. Перевагою цього формату є можливість швидко мобілізувати значну кількість людей, однак рівень залучення та довготривалий вплив обмежені.

Довгострокове волонтерство охоплює системну діяльність упродовж тривалого періоду – від кількох місяців до кількох років. Така участь забезпечує сталість і глибину впливу, дозволяє формувати стабільні програми підтримки, розвивати навички волонтерів та вибудовувати сталі відносини з цільовою аудиторією. Проте довгострокові проєкти потребують високого рівня відповідальності та значних організаційних ресурсів.

Проєктне волонтерство має на меті виконання конкретного завдання або досягнення визначеної мети в межах певного проєкту. Його особливістю є чітко визначені часові рамки, конкретні етапи та результат. Такий формат дозволяє поєднувати елементи як короткострокової, так і довгострокової участі, залежно від масштабів і тривалості проєкту [3].

Волонтерська діяльність може відрізнитися не лише форматом участі чи тривалістю, а й географічним масштабом. Виділяють три основні рівні: місцеве (локальне), національне та міжнародне волонтерство. Кожен із них має специфіку організації, залучення ресурсів та вплив на суспільство.

Місцеве (локальне) волонтерство здійснюється в межах конкретної громади, міста чи села. Воно спрямоване на задоволення локальних потреб, таких як допомога школам, дитячим будинкам, місцевим лікарням, прибирання територій, культурні та спортивні ініціативи. Локальне волонтерство має перевагу в оперативності та можливості безпосередньо оцінити результати своєї діяльності.

Національне волонтерство охоплює всю країну та зазвичай реалізується через державні або всеукраїнські організації, фонди чи ініціативи. Прикладами можуть бути національні благодійні кампанії, донорські акції, програми соціальної підтримки в різних регіонах. Національний рівень дозволяє координувати ресурси ширше, об'єднувати волонтерів із різних міст і забезпечувати більш системний вплив на суспільство.

Міжнародне волонтерство передбачає участь у діяльності за межами країни, часто у співпраці з міжнародними організаціями, фондами чи проектами. Воно включає гуманітарні місії, допомогу під час глобальних криз, екологічні та освітні програми. Міжнародне волонтерство сприяє обміну досвідом, розвитку міжнародної солідарності та формуванню глобальної соціальної відповідальності [4].

Таким чином, волонтерська діяльність є різноманітною за формами, напрямками та масштабами, що дозволяє залучати учасників із різними інтересами та компетенціями. Класифікація видів волонтерства допомагає чітко визначити специфіку діяльності, цільові групи та завдання проектів. Різні масштаби – локальний, національний і міжнародний – разом із соціальним, культурним, екологічним і гуманітарним спрямуванням сприяють ефективній реалізації волонтерського потенціалу, розвитку громадянської активності та зміцненню соціальних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Колодій, Д. Волонтерство та його види. *Сучасні виклики соціально-політичного розвитку: політико-правові та соціально-економічні виміри : матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 24 травня 2024 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. 82 с.
2. Горінов, П., Драпушко, Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
3. Бондаренко, А., Вдовцов, Ю. Карітас. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. 164 с.
4. Панченко, А. О. Волонтерська діяльність як одна із форм благодійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 84(2). С. 113-117.